ACTIVISMUL JUDICIAR – PRECONDIȚIE A EFICIENȚEI GUVERNĂRII

Valentina URSU[*]
Ludmila ROȘCA[**]

CZU 32:342.5

Rezumat: *Eficiența actului de guvernare este o temă actuală pentru instituțiile statului democratic Republica Moldova. Asupra acesteia medi-*

[*] **Valentina URSU,** cercetător științific stagiar, Universitatea de Stat din Moldova, urrsuv@gmail.com

[**] **Ludmila ROȘCA**, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, Departamentul Filosofie și Antropologie, Universitatea de Stat din Moldova, ludmilarosca.com@gmail.com

tează savanții, cei ce practică politica, cei care participă la procesul politic în calitatea sa de cetățeni activi. În acest studiu autoarele evidențiază un aspect important al guvernării – activismul judiciar, eficiența instituțiilor responsabile de ordinea constituțională din statul democratic. În concluzie, autoarele menționează: eficiența guvernării depinde de stabilitatea și funcționalitatea instituțiilor social-politice, rolul principal al cărora este de a reduce nesiguranța și de a satisface nevoile cetățenilor.

Cuvinte-cheie: guvernare, eficiența guvernării, activism judiciar, instituții.

JUDICIAL ACTIVISM - A PRECONDITION FOR GOVERNANCE EFFICIENCY

Abstract: *The efficiency of governance is a current topic for the institutions of the democratic state of the Republic of Moldova. Scholars, practitioners of politics, and active citizens contemplate upon it. In this study, the authors highlight an important aspect of governance – judicial activism, the efficiency of institutions responsible for constitutional order in a democratic state. In conclusion, the authors mention that the efficiency of governance depends on the stability and functionality of socio-political institutions, whose primary role is to reduce uncertainty and meet the needs of citizens.*

Keywords: governance, governance efficiency, judicial activism, institutions.

Introducere:

Există mai mulți indicatori de evaluare a eficienței guvernării, care definesc permanențele ei într-o anumită perioadă de timp: calitatea guvernării, stabilitatea sistemului politic, durata guvernării, indicii legitimității, cadrul decizional etc. Eficiența guvernamentală este direct dependentă de stabilitatea instituțiilor. Instituțiile sunt componente esențiale ale sistemului politic, interpretate ca parte inseparabilă şi foarte importantă a sistemului social global. Instituțiile reprezintă structura de bază prin care omul de-a lungul istoriei a creat ordine şi a încercat să reducă din nesiguranță. Astfel că rolul principal al instituțiilor într-o societate este de a reduce nesiguran-

ța prin stabilirea unei structuri stabile a interacțiunii umane [18, p.114]. Fiecare dintre acestea constituie în sine un model de organizare şi desfăşurare a interacțiunilor dintre indivizi care exprimă raporturi concrete, ce dobândesc un caracter de stabilitate şi coeziune pe o perioadă mai mare sau mai mică de timp. În același timp, instituțiile politice sunt şi reprezentări ale unui sistem (sau sisteme) de valori, concepții etc., ceea ce le conferă caracter de legitimitate, fiind astfel acceptate de majorități sociale a căror dinamică este însă schimbătoare. Instituțiile politice, potrivit diversității vieții sociale, sunt relativ numeroase, fiecare având structuri, trăsături, roluri, funcții şi relevanță distincte 14, p. 28].

Actualitatea temei studiului este justificată multiplu. În ultimele luni, în spațiul public se discută intens eficiemța actului de guvernare, fiind evidențiat un factor foarte important: lipsa de comunicare, de informare a cetățenilor despre acțiunile întreprinse, despre problemele cu care se confruntă actorii politicului în procesul de implementare ale politicilor. Dorința guvernanților de a schimba situația social-politică în țara noastră în bine, s-a dovedit a fi incuficientă pentru a răspunde provocărilor timpului nostrum istoric, pentru a satisfice condițiile de aderare la Uniunea Europeană. De aceea am evidențiat cel mai important aspect al fenomenului *eficiența guvernării,* descriind situația din sistemul judiciar.

Metodologia cercetării cuprinde abordările: sistemică, structural-funcțională, instituțională. Abordarea sistemică ne permite să analizăm *eficiența guvernării* în complexitatea interacțiunilor tuturor elementelor sistemului politic, să justificăm teza, conform căreia guvernarea poate fi eficientă doar într-un sistem politic caracterizat de stabilitate dinamică. Abordarea structural-funcțională ne permite să acumulăm informații despre activitatea instituțiilor juridice, să le apreciem în contextul contribuției lor la asigurarea stabilității dinamice a sistemului politic. Abordarea instituțională ne-a permis să apreciem contribuția celor mai importante instituții ale puterii legislative, executive și judiciare, să elucidăm dependența eficienței guvernării de capacitatea instituțiilor de a conlucra, de a deservi interesul statului Republica Moldova, interesele cetățenilor.

Astfel, constatăm că guvernarea creează un spațiu adecvat pentru organizaţiile neguvernamentale şi pentru alţi actori ai societății civile, angajându-i în dialogul politic. Sunt promovate parteneriatele cu societăţile

din sectorul privat. Parteneriatele pot acţiona în două direcţii: de sus în jos, de la guvern spre societatea civilă, şi de jos în sus, de la societatea civilă spre guvern. Guvernarea oferă mijloace adecvate comunităţilor locale şi regionale, ca acestea să furnizeze în mod regulat viziuni, informaţii şi recomandări politice pentru fiecare nivel al guvernării [9].

Rezultatele investigației. Promovarea activismului judiciar este o condiție indispensabilă unei guvernări eficiente. Pentru a proteja drepturile şi interesele legitime, organizaţiile neguvernamentale şi cetăţenii neasociaţi trebuie să apeleze cât mai frecvent la justiție. Republica Moldova dispune de un cadru juridic de bază, care recunoaşte drepturile fundamentale economice, sociale şi politice ale cetăţeanului, şi de o constituţie, orientată spre dezvoltarea umană [2]. Faptul că Republica Moldova, la moment, se află în procesul consolidării instituționale și în căutarea posibilităților de optimizare a guvernării, determină analiza problemelor cu care se confruntă societatea moldovenească, poziţionările divergente în problematica conlucrării constructive în societate, care nu conduc la crearea condițiilor dezvoltării durabile.

Teoria politică, abordarea sistemică a politicului ne sugerează că stabilitatea poate fi atinsă prin realizarea modelelor coeziunii sociale. Astfel, abordarea teoretică, își propune sa producă modele prin care toate grupurile sociale, toate componentele sistemului ar avea o reprezentare clară a propriei identități, ce le-ar asigura posibilitatea de a participa la procesul decizional, la gestiunea evenimentelor sociale. În condițiile în care comunitatea este pestriță sub multiple aspecte este necesară atingerea consensului social, politic, care constă în acordul liber exprimat al cetățenilor asupra autorității, puterii politice și actului de guvernare. Consensul de bază este cel care vizează legitimitatea existenței comune în cadrul unei societăți. Acordul de voință existent între membrii societății asupra valorilor, credinței, modului de viață, relațiilor sociale, a instituțiilor politice, etc.

Problema definirii componentelor structurale și funcționale ale sistemului politic cuprinde: unitatea și diversitatea părților sale constitutive, multitudinea și varietatea relațiilor ce le guvernează, îndeosebi impactul acestuia asupra celorlalte subsisteme sociale. Natura regimului politic, formele specifice de exercitare a puterii, contextul intern și internațional își pun amprenta asupra componentelor sistemului politic, asupra normelor și comportamentul politic, comunicării și acțiunii politice.

Teoria politică justifică teza conform căreia: în procesul managementului politic nu există nici un factor, nici un element care ar putea fi ignorat. În segmentul politic al vieții sociale dominantă este organizarea, planificarea, monitorizarea tuturor proceselor, acțiunilor, care creează condiții favorabile pentru funcționarea de ansamblu a societății. O caracteristică a guvernării politice este orientarea dezvoltării societății. Din această perspectivă fiecare orânduire socială a marcat şi o sporire a importanței guvernării politice în viața socială. Procesul guvernării este gestionat în mod eficient atunci când beneficiile sunt mai mari, realizate în timp și pe măsura așteptărilor societății. Anterior, nu existau metode de apreciere a eficienței politicilor sociale. Teoria economică și politică contemporană, promovând principiul utilitarismului și pragmatismului, face posibilă cuantificarea rezultatelor activității umane, indiferent de domeniu, estimarea eficienței, raționalitatea oricărui proiect social sau politic.

Una din problemele actuale mult discutate în doctrina dreptului constituțional [17], în special după declararea independenței Republicii Moldova, o reprezintă determinarea modului de constituire și funcționare a puterilor în stat (alegerea șefului statului de către popor sau Parlament; aplicarea în procesul electoral parlamentar a sistemului majoritar sau a sistemului reprezentării proporționale etc.) și atribuțiile autorităților publice în cadrul statului (șeful statului face parte sau nu din puterea executivă; pentru care problem, guvernul RM își poate asuma răspunderea politică; Președintele RM are sau n-are un rol activ în procesul de desemnare a unui candidat la funcția de prim-ministru al Guvernului RM, dacă s-a format majoritatea parlamentară sau nu). Principalele autorități publice care participă la actul guvernării sunt: Parlamentul, Guvernul și Președintele statului. O condiție importantă a deservirii eficienței guvernării este satisfăcută de mecanismul de interferenţă a instituţiilor de guvernare, modalităţile de conlucrare a organismelor prin care se exercită prerogativele puterii.

În altă ordine de idei, pentru a consolida sau a face mai eficient regimul de guvernare trebuie de dezvoltat institutul opiniei separate din cadrul instituțiilor juridico-politice colegiale, precum este: Comisia Electorală Centrală, Curtea Constituțională, Consiliul Superior al Magistraturii din Republica Moldova etc. Aceste instituții deservesc și implementează principiile democrației, al transparenței sau al dezvoltării dreptului, generează

dezbateri publice cu referire la cele mai actuale și importante probleme, fenomene și procese sociale, a autorității instituției, a statului de drept per ansamblu [13]. Funcționalitatea, eficiența acestor instituții este determinată de angajații lor, de capacitatea lor de a deservi principiile statului democratic, de profesionalismul, responsabilitatea și corectitudinea lor. Deseori, desemnați pe criterii politice, angajații instituțiilor statului de drept n-au suficientă maturitate, cultură, cultură politică pentru a-și onora funcțiile așa cum le-o cere Legea Supremă a țării, dar își promovează interesele personale și de grup.

Bunăstarea economică și socială a cetățenilor Republicii Moldova este într-o legătură directă cu procesele modernizării și democratizării societății. Există câteva probleme importante pe agenda politică a statului care necesită a fi rezolvate pentru a putea vorbi despre alinierea Republicii Moldova la valorile și principiile europene. Calitatea guvernării ca problemă de eficacitate a puterii politice este una complexă şi extrem de importantă pentru destinul cetăţenilor şi al societăţii în ansamblu. Este foarte greu pentru orice putere politică ca, după aproape trei decenii de încercări, intenţii de modernizare şi de iluzii în ceea ce priveşte unitatea, coeziunea socială, societatea să se poată coagula, să se poată agrega în aşa mod, încât democraţia să fie lucrativă, iar eforturile guvernanţilor să se concentreze pe obiective de reconstrucţie şi reorganizare economico-socială. În contextul existenţei mai multor probleme legate de promovarea reformelor democratice profunde şi de reactualizarea unor provocări interne şi externe la adresa statului, factorii decizionali sunt obligaţi să instituţionalizeze mecanismele şi structurile adecvate de articulare şi agregare a intereselor tuturor cetăţenilor. Prin urmare, noţiunea de bună guvernare ar avea la origine recunoaşterea importanţei unor abordări democratice a procesului de dezvoltare umană şi socială. Buna guvernare este un ideal imposibil ori greu de atins în totalitate, cu toate acestea, eforturile depuse în acest scop, de alte state vizează stabilitatea dinamică a sistemului politic, dezvoltarea și securitatea umană [1, p. 21]

Fiind una dintre cele trei ramuri ale puterii publice, justiția este, similar executivului și legislativului, supusă standardelor de transparență și acces la informații stabilite prin Constituție și legislația în vigoare. În mod practic, aceasta înseamnă că autoritățile din sistemul justiției trebuie să

ofere informațiile oficiale de care dispun la solicitare, dar și să informeze publicul, în mod pro-activ, despre chestiunile de interes public [3]. Dimensiunea structurală a binomului „interes public-societate tranzitorie în schimbare" poate fi înțeles mai adecvat în baza unor concepții post-clasice, post-sistemice, post-structurale: „structurației", „câmpului social și politic", „noului instituționalism", „design instituțional" ș. a. Aceste concepte, apărute în perioada reconsiderării critice a abordărilor: sistemică și structural-funcțională (în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea au specificul lor de cercetare, cu capacități de a realiza și evalua pe nou un aspect sau altul al structurii intereselor publice tranziționale [10]. Aceste obligații vin să asigure respectul dreptului constituțional al cetățenilor la informații dar și funcționarea corespunzătoare a instituțiilor democratice, răspunderea oficialilor față de cetățeni, controlul și supravegherea cetățenilor asupra treburilor publice. Astfel, actorii din sistemul de justiție, ca reprezentanți ai puterii publice se supun normelor generale privind accesul la informație, libertatea de exprimare [6] și transparența. Pe lângă aceasta, în cazul sistemului de justiție, există garanții specifice – în particular regula constituțională privind caracterul public al dezbaterilor judiciare și al hotărârilor judecătorești – care pot fi considerate cazuri speciale de acces la informațiile cu caracter public. Această garanție, consfințită și în principale instrumente internaționale din domeniul drepturilor omului [8], urmărește, în primul rând, protejarea dreptului persoanei la un proces echitabil – caracterul public al procedurilor judiciare protejează părțile de o administrare a justiției făcută în secret și înafara oricărei supravegheri din partea publicului [5]. Totodată, principiul publicității proceselor și a hotărârilor judecătorești este un mijloc de asigurare a încrederii publicului în instanțe.

Pentru a ține statul responsabil de acțiunile sale, societatea trebuie să fie informată despre activitățile acestuia. Sectorul justiției nu este o excepție: asigurarea respectării legilor, funcționarea statului de drept, protecția drepturilor și libertăților fundamentale sunt interese de prim ordin. Astfel, înfăptuirea justiției nu doar că ar trebui să fie pasibilă unor verificări din partea publicului, dar și să poată fi controlată post-factum prin acces la hotărârile judecătorești și alte informații. În mod evident, dreptul la informație nu este unul absolut și susceptibil limitărilor necesare într-o societate democratică [4]. La fel cum nu este absolut nici dreptul la protecția

vieții private și de familie sau alte interese ale persoanei. Adesea cele două drepturi sunt în opoziție, iar stabilirea unui echilibru implică o examinare atentă a felului în care aceste drepturi sunt afectate într-o situație concretă, a contextului în care are loc conflictul de drepturi, a intereselor pe care le urmărește exercitarea unui sau altui drept. Între timp democrația începe sa capete teren, ea nu este văzută ca regulă sau ca principiu al voinței majorității [7, p. 115], ci este văzută ca o tehnică sau modalitate de organizare și exercitare a puterii în așa manieră ca cei care dețin puterea sa nu abuzeze de ea sau să o folosească în scopuri personale sau de grup. Această viziune democratică este legată în special de statul de drept și de instituțiile sale.

Statul de drept alocă o anumită concepție raportului dintre stat și individ, statul găsindu-și limitele în drepturile indivizilor, individualismul fiind considerat baza fundamentală a statului de drept. Rolul statului este limitat, el trebuie sa acționeze, pe de o parte, iar, pe de alta parte, „societatea civilă”, deoarece statul nu poate sa îndeplinească singur toate cerințele și nici nu este indicat să le facă pe toate. Există obiective ale activității statale care rezultă din natura lucrurilor și anume dreptul natural. De asemenea, mai există o repartiție riguroasă în ceea ce privește sfera dintre privat și public, iar administrația trebuie sa aibă garanții juridice pentru a se putea amesteca statul în domeniul care le este rezervat lor societății [12].

Justiția în serviciul cetăţeanului - această viziune este împărăşită de toţi actorii din domeniu şi constituie schimbarea calitativă de care are nevoie abordarea reformelor în justiţie. În finalitatea reformelor din domeniul justiției, justiţiabilii vor fi mulţumiţi de o justiţie imparţială, calitativă, responsabilă şi realizată în termene optime, cu zero toleranţă faţă de corupţie, pentru o dezvoltare durabilă a ţării, iar sistemul justiţiei va oferi remedii efective pentru o creştere economică incluzivă, justiţie socială şi securitate umană.

Creșterea economică în Republica Moldova, în tandem cu tendința de reducere a sărăciei, sunt strâns corelate cu fluxul de remitențe și consumul generat de acestea. Câștigurile din munca moldovenilor aflați peste hotarele țării au alimentat venitul disponibil al gospodăriilor casnice, conducând astfel la majorarea cererii agregate de consum. Constrânsă de capacitățile limitate de producție autohtonă, această cerere a fost satisfăcută în mare măsură de importurile de bunuri și servicii. Bugetul public național a bene-

ficiat pe urma acestei situații, însă balanța comercială a evoluat în direcția unui deficit comercial alarmant. Pe lângă faptul că creșterea economică bazată pe consum și remitențe expune economia țării către o serie de vulnerabilități, există un pericol și mai mare asociat acestui model de creștere economică – faptul că volumul remitențelor va începe să scadă la un moment dat. Actualmente, migrația decimează familiile cetățenilor din Republica Moldova. Acest lucru în sine este destul de grav, însă urmărind evoluția migrației în țările care s-au confruntat cu acest fenomen, anticipăm că familiile moldovenilor se vor reîntregi. Din păcate, dacă nu acționăm ferm întru crearea unor condiții adecvate de muncă și trai în Republica Moldova, reîntregirea familiilor de migranți se va produce în afara hotarelor țării [16]. Moment care va genera declinul remitențelor.

Incertitudinea politică existentă în Republica Moldova în prezent este un impediment major în continuarea reformelor democratice, promovarea politicilor socioeconomice sustenabile conjugate cu transformări demografice, ce au drept finalitate instaurarea unui stat de drept, al bunăstării, unde vor fi respectate drepturile și libertățile omului, create condiții decente de viață și de muncă, ce ar concura cu cele din statele dezvoltate [11]. Dezvoltarea capitalului uman prin investiții consistente în educație și sănătate va genera numeroase beneficii, precum ameliorarea sănătăţii, creşterea productivităţii muncii, reducerea sărăciei, scăderea criminalităţii şi a dependenţei de prestaţii sociale. Autorităţile decizionale de la diferite niveluri trebuie să includă planificarea participativă ca parte a responsabilităţilor lor și/sau să ia în considerare preocupările părţilor interesate, participanţilor afectaţi de deciziile lor. Ne referim aici la toate autorităţile ale căror decizii privind dezvoltarea au un impact asupra calităţii vieţii. O autoritate sau un organism public trebuie să fie imparţiale în ceea ce privește urmărirea și auditarea procesului de democraţie participativă, în scopul de a garanta caracterul transparent, echitabil, incluziv și imparţial tuturor membrilor societății.

Constatăm, de asemenea, că un impediment real al funcţionării normale a sistemului politic şi al democraţiei în Republica Moldova îl reprezintă pasivitatea, lipsa de cointeresare şi voinţă politică la o parte din cetățeni, care prin aceasta se privează de un eventual succes personal, dar mai ales diminuează importanța principiului, în conformitate cu care voinţa popo-

rului constituie baza puterii în stat. Aceştia, fiind doar cetăţeni formali, împărtăşesc ideea contraproductivă că nu merită să te implici în politică, deoarece cei care o practică ca profesie, indiferent de culoarea măştilor pe care le poartă, te vor folosi în interesele lor de carieră, de acumulare a averii şi a altor bunuri sociale. Unii dintre cei care ezită să se lanseze în viaţa politică ca atare nu dispun de informaţie suficientă, de cunoştinţe privitor la structurile, instituţiile şi procesele politice, la problemele societăţii şi mijloacele de soluţionare a acestora.

Într-o societate democratică este observat fenomenul limitării puterii politice, ce se realizează prin diferite mijloace: separaţia puterilor în stat (stipulat în Art.6 al Constituţiei Republicii Moldova); evitarea uzurpării puterii de stat (Art.2, alineatul 2 al Constituţiei Republicii Moldova). Limitarea raţională a puterii mai poate fi asigurată prin activitatea partidelor extraparlamentare şi de opoziţie, a grupurilor de presiune, de interese, prin independenţa puterii judecătoreşti, creşterea influenţei mass-media etc. [15]. În caz de nerespectare a principiului limitării puterii politice, statul dispune de sancţiuni, precum apărarea prin drept a celor conduşi, principiul legalităţii şi respectarea lui, controlul constituţionalităţii legilor, înlăturarea de la putere a celor care fac abuz de ea. O putere guvernantă nu va avea succes în totalitate dacă va fi o provocare serioasă pentru voinţa şi aspiraţiile majorităţii membrilor colectivităţii. Insuficienţa guvernamentală uneori rezultă nu atât din lipsa de competenţă a guvernanţilor, cât din ne-dorinţa de a aplica legea în mod consecvent. Puterea prost utilizată creează condiţii pentru haos şi dezmăţ.

Actualmente, criza politică multidimensională este determinată de două cause majore. În primul rând, factorii de decizie politică şi societatea civilă, subestimează valoarea umană în procesul dezvoltării şi modernizării ţării. Ca rezultat, factorul uman, relaţiile umane, resursele umane, capitalul uman, potenţialul uman nu sunt plasate în centrul politicilor de dezvoltare sustenabilă. În al doilea rând, criza, starea de supravieţuire şi incertitudine mai persistă, deoarece subestimând valoarea factorului uman în cadrul dezvoltării, instituţiile guvernamentale şi societatea civilă nu şi-au consolidat eforturile pentru păstrarea nucleului structurii sociale.

În concepţia dimensiunilor politice a dezvoltării potenţialului uman, existenţa noului nucleu social este condiţia principală sau punctul „0” de la

care porneşte estimarea dezvoltării sustenabile, creşterea calităţii vieţii şi bunăstării în contextul globalizării. O astfel de abordare ne permite să plasăm individul în centrul realităţii social-politice ca purtător al capacităţilor intelectuale necesare pentru depăşirea problemelor sociale.

În pofida dificultăţilor economice şi instabilităţii politice din Republica Moldova, savanţii continuă să caute soluţii relevante [19]. Cu toate acestea, până în prezent, oficial nu este aprobat spre implementare publică nici un model de dezvoltare naţională, nu sunt suficient de transparente nici mecanismele de conlucrare între ştiinţă-politică-mediul de afacere, nici rezultatele positive obţinute în procesul dezvoltării sociale şi umane. În cadrul cercului vicios al crizei multidimensionale, contribuţia guvernării politice se limitează doar la lansarea declaraţiilor despre bunăstare şi prosperitate.

Prin semnarea documentelor ONU, Republica Moldova şi-a asumat responsabilitatea de a aplica un model al guvernării democratice de a implementa la nivel national obiectivele strategiilor internaţionale de dezvoltare sustenabilă. În pofida acestui fapt, în practică sunt situaţii care nu permit depăşirea crizei economice şi integrarea europeană cu succes. Riscurile şi ameninţările privind dezvoltarea potenţialului uman din Republica Moldova au fost grupate în factori politico-juridici, politico-administrativi, socio-culturali, demografici şi economici. În cazul Republicii Moldova, edificarea statului de drept nu este finalizată, deoarece reformele instituţionale sunt inconsecvente şi contradictorii. Principalii factori de risc şi ameninţare la adresa democraţiei participative la procesele de modernizare a ţării sunt lipsa unui nucleu social nou, ca rezultat al subestimării valorii factorului uman în procesul dezvoltării; politicile guvernamentale de dezvoltare sunt insuficient finanţate şi susţinute tehnologic, ignoră necesităţile şi interesele capitalului uman. Din ipsă de comunicare între instituţiile guvernamentale şi societatea civilă, din cauza reformelor ne finisate, populaţia este nemulţumită de situaţia economică şi direcţiile de dezvoltare. În esenţă, dezvoltarea umană şi socială depind de capacitatea conducătorilor instituţiilor statului de a implementa în mod consecvent politici ce vizează formarea, dezvoltarea şi realizarea democraţiei participative - elementul cheie al procesului de tranziţie social-economică şi politică.

Prioritățile Strategiei de dezvoltare a Republicii Moldova sunt: consolidarea statului democratic modern, bazat pe principiile democraţiei parti-

cipative, pe principiul supremaţiei legii; reglementarea conflictului transnistrean şi reintegrarea ţării; sporirea competitivităţii economiei naţionale; dezvoltarea resurselor umane, încadrarea în câmpul muncii şi promovarea incluziunii sociale; dezvoltarea regională. Obiectivele dezvoltării naţionale sunt: crearea condiţiilor pentru îmbunătăţirea calităţii vieţii populaţiei prin consolidarea fundamentului pentru o creştere economică durabilă şi incluzivă; transformarea Republicii Moldova într-un stat reintegrat, cu un

sistem de justiţie modernă, care să asigure egalitatea tuturor cetăţenilor în faţa legii; să fie redus fenomenul corupţiei; să fie asigurate creşterea economică şi creşterea veniturilor tuturor păturilor participative - elementul cheie al procesului de tranziţie social-economică şi politică.

Concluzii:

Asigurarea eficienței actului de guvernare este condiționată multiplu. Un rol important în atingerea obiectivului este atitudinea responsabilă a actotilor, instituțiilor politice. Capacitatea actorilor politici de a-și asuma conștient responsabilitatea actului de guvernare este determinată de cultura lui politică, de cultura politică a cetățenilor, capabili să se implice în procesul elaborării și implementării politicilor publice. Politicile sau instituțiile sunt considerate eficiente dacă scopul lor este de a îmbunătăți (prin raportare la statu quo) poziția tuturor, sau aproape a tuturor, indivizilor și grupurilor din societate; prin contrast, scopul politicilor sau al instituțiilor redistributive este de a îmbunătăți poziția unui grup din societate în detrimentul altuia.

În statul de drept se stabilește un anumit raport între stat și cetățean, statul găsindu-și limitele în drepturile și libertățile indivizilor, iar societatea civilă vine cu propuneri, proiecte, planuri de ameliorare a procesului politic. Mai există o repartiție riguroasă între sferele private și publică. Din această perspectivă este importantă aplicarea justiţiei în serviciul cetăţenilor. De asemenea, este important ca instituțiile statului să conlucreze, să coopereze în realizarea politicilor publice, politicilor sociale, care în statele democratice devin prioritare, asigură eficiența actului de guvernare.

În Republica Moldova, la moment, există numeroase probleme, aflate în dezbateri publice. Un set de probleme serioase le găsim în sistemul judiciar, aflat în plin proces de reformare. În ultimul timp, am observat numeroase exemple despre atitudinea inadecvată a „castei” judecătorilor, procurorilor,

care se opun avansării reformei judiciare. Ei acuză guvernarea: executivul și legislativul, că se amestecă în desfășurarea procesului judiciar. În realitate este vorba despre incapacitatea actorilor procesului politic de a-și asuma cu responsabilitate funcția publică, de a participa la soluționarea problemelor, fără a face cedări în favoarea propriilor interese, beneficii.

Asigurarea eficienței actului de guvernare este complexă, dar posibilă, reală. Este important să acumulăm suficiente informații despre dificultățile existente și să depunem eforturile necesare pentru a le înlătura. Toate ramurile puterii politice, puterii de stat sunt importante și nu trebuie să ignorăm aportul lor în asigurarea eficienței actului de guvernare. Rolul sporit al ideilor și instituțiilor în procesul de formulare al politicilor poate fi explicat în termenii a trei trăsături relativ noi ale procesului: redescoperirea eficienței ca un scop primar al politicilor; o nouă înțelegere a importanței strategice a credibilității politicilor; parțial ca o consecință a celor doi factori, o dorință mai mare de a delega puteri semnificative de formulare a politicilor către corpuri tehnocratice, care se bucură de o considerabilă independență politică.

Referințe bibliografice:

1. BACHE, I., FLINDERS, M. Multi-level Governance. Oxford: Oxford University, 2004, 198-199 p. ISBN: 978-019-925-925-0.
2. BUČEK, J., SMITH, B. New approaches to local democracy: direct democracy, participation and the 'third sector'", în Environment and Planning C: In: Government and Policy, vol. 18, 2000.
3. BORODAC, A. Bazele statului şi dreptului Republicii Moldova. Chişinău: Ştiinţa, 1997, p. 20 p., ISBN: 9975-67-033-4
4. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, p. 30, [citat 07.05.2019]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG.pdf
5. Hotărârea Nr. 7 din 04.03.2016 privind controlul constituţionalităţii unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea şi completarea Constituţiei Republicii Moldova (modul de alegere a Preşedintelui) (Sesizarea nr. 48b/2015), [citat 07.08.2019]. Disponibil: http://lex.justice.md/md/363742/
6. Legea cu privire la libertatea de exprimare http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=335145&lang=1

7. MICULESCU, P. Statul de drept. Bucuresti : Edidura Lumina Lex, 2011, 100-120 p. ISBN 978-9975-142-13-7.
8. PACT INTERNAȚIONAL Nr. 1966 din 16.12.1966 A, cu privire la drepturile civile şi politice, Articolul 5,6 [citat 10.12.2018]. Disponibil: http://lex.justice.md/md/356337/
9. ROȘCA, L., Morari C. Aspecte teoretico-metodologice privind studierea proceselor de guvernare supranațională. Cazul Uniunii Europene. Chișinău: Revista Studii Europene, nr.8, 2016. ISSN 2345-1041.
10. SACA, V. Structura interesului public în condițiile societății în schimbare. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Administrarea Publică, Nr. 2(102), 2019, 13 p., ISSN 1813-8489.
11. SACA, V., Leahu I. Interesul național și problemele guvernării în contextul transformărilor democratice. Cazul Republicii Moldova, Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, Moldoscopie, Nr. 3(86), 2019, ISSN 1812-2566.
12. ȘAPTEFRAȚI, T. Buna guvernare: caracterisitci, dimensiuni și metode de evaluare. Chișinău: Revista Administrare Publică, 2015, nr. 3 (87), ISSN: 1813-8489.
13. SĂLĂVĂSTRU, C. Arta dezbaterilor publice. Bucureşti: Tritonic, 2009. ISSN: 2393-1140.
14. TĂMAŞ, S. Dicţionar Politic. Instituţiile democraţiei şi cultura civică. Bucureşti: Casa de cultură şi presă „Şansa”, 1996. ISBN: 978-9975-9742-3-3.
15. http://media-azi.md/sites/default/files/Revista%20Mass-%20Media%20%C3%A En%20Moldova%2C%20iunie%202017.pdf
16. БЛАЖКО, В. Миграция в современном политическом процессе Республики Молдовы: проблемы и тенденции. Chisinau: Revista de Filozofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice, 2018, 44-49 p. ISSN 1957-2294.
17. ДЕНЧУК, Е. К вопросу о соотношении понятий «конституционализм», «конституционный строй» и «конституционный режим». În: Закон и Жизнь, nr. 11, 2006, РГБ ОД, 71:05-12/18.
18. ШАБО, Ж. Государственная власть - конституционные переделы и порядок осуществления. Moscova: Полис. Политические исследования. № 3, 1993, 156 с. ISSN:1026-9487.
19. ПЩЕВОРСКИЙ, А. Демократия и рынок. Политические u экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2000. ISBN: 5-8243-0054-2.